

Vier jaar Tuinbouw Techniek Ontwikkeling Innoveren met telers aan het stuur

Nu het onderzoek in de glastuinbouw op losse schroeven staat, wordt er met interesse gekeken naar Tuinbouw Techniek Ontwikkeling (TTO). Deze club vooruitstrevende telers zou model kunnen staan voor innovatie nieuwe stijl: tuinders die zelf bepalen en – grotendeels – betalen. Voorzitter Arjan Kouwenhoven legt uit wat er sinds 2009 is geleerd en waar het naar toe gaat.

Joef Slegers
jslegers@hortipoint.nl

Een informatiemiddag voor tomatentelers in de Demokwekerij Westland, ergens in mei. Het onderwerp: de ontwikkeling van de ledbelichting. Ook het onderzoek binnen de innovatieclub Tuinbouw Techniek Ontwikkeling (TTO) komt aan de orde. Maar bij de resultaten aangekomen gaat de beamer op zwart. Het is niet de bedoeling dat de informatie voor Jan en alleman beschikbaar komt.

'Flauw', vinden de aanwezigen. Het is dan ook een beetje provocerend bedoeld. „Maar het is wel hoe het straks gaat worden”, denkt

Arjan Kouwenhoven, directeur van gotenfabrikant Formflex en voorzitter van TTO. „Onderzoeken gaan afgeschermd worden omdat er privaat geld in zit.”

Tien nieuwe leden

Er zijn meer tuinders die de bui zien hangen en op tijd onder dak willen zijn. In het afgelopen jaar hebben zich tien nieuwe leden aangemeld. De club voor innovatieve tuinders, die in 2009 is opgericht, telt nu vijftig leden. Ongeveer de helft met groente-, de

helft met sierteelt. Het zijn niet alleen de grote jongens; er zitten telers met een halve hectare bij. Twee dingen hebben ze gemeen: ze willen vooruit, en ze hebben daar een contributie van € 350 per jaar voor over.

In principe kan elke tuinder lid worden. „Er is geen maximum aan het aantal leden”, zegt Kouwenhoven. „Het is echter niet ons doel om een grote organisatie te worden. We hebben geen mensen op de loonlijst en dat willen we zo houden. Het moet voor een bestuur van telers te behappen zijn.” Dat bestuur is een gemêleerd gezelschap van twee

potplantentelers, twee snijbloementelers, drie tomatentelers en een paprikateler.

De oprichting van TTO kwam voort uit onvrede met de huidige organisatie van het onderzoek. „In sommige gewascommissies, die het onderzoek beoordelen, zitten ondernemers die geen belang hebben bij innovatie”, stelt Kouwenhoven. „Dan worden ze immers zelf ook gedwongen om te investeren. Dat is een belemmering voor ondernemers die echt vooruit willen.”

Toch denkt Kouwenhoven niet dat de Nederlandse tuinbouwsector is geholpen bij de nieuwe situatie. „We zijn zo ver gekomen door onze openheid en de bereidheid om te delen. Maar om met de woorden van Nico van Ruiten te spreken: 'Het is een gegeven dat het PT verdwijnt. Het heeft dus geen zin om daar langer bij stil te staan.'”

Telers zelf aan het roer

Iedere tuinder kan een aanvraag voor onderzoek indienen, ook als hij geen lid is. De belangrijkste voorwaarde is dat een grote groep collega's er iets aan heeft. De aanvraag beslaat maximaal een A4-tje. Dat is om het voor het bestuur werkbaar te houden.

Het bestuur beoordeelt of het onderwerp interessant is. Zo ja, dan wordt bekeken of het al eerder is onderzocht. Als dat niet het geval is, dan worden de juiste mensen erbij gehaald. Dat kunnen collega's met ervaring zijn, of onderzoekers die worden ingehuurd. En er worden financiers gezocht.

„We zijn vier jaar geleden begonnen aan iets waarvan we niet wisten dat het gemeengoed zou worden”, zegt de Formflex-directeur. „Namelijk dat telers zelf onderzoek initiëren en betalen.”

Overigens is het nog maar afwachten hoe dat in de toekomst gaat lopen. Een groot deel van het TTO-onderzoek is namelijk uitgevoerd met geld van de overheid en het Productschap Tuinbouw. Het is de vraag of dat binnen het Topsectorenbeleid ook zo zal gebeuren. Want geld voor de Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI) komt alleen beschikbaar als het bedrijfsleven voor 50% meebetaalt. En de pot die automatisch gevuld werd door het bedrijfsleven, die bestaat niet meer nu het PT is opgeheven. Op dit moment wordt er nog veel gekeken naar subsidieregelingen, maar die vragen

Achtergrond

Onderzoeken door TTO

Tuinbouw Techniek Ontwikkeling heeft in de afgelopen vijf jaar tientallen onderzoeken gestart. Deze liggen op het terrein van energie, arbeid, water en plantenfysiologie.

- Botrytisbestrijding via luchtfiltering met UVC-licht. Het geeft een sporenafname van 30 tot 40%, maar is nog duur. Mogelijk interessant bij een hogere gasprijs.
- Een bacterie-werende coating die op kasdelen, karren en betonpad kan worden aangebracht. Het werkt, maar is te duur.
- Onderzoek naar kwalijke rookgassen op het bedrijf. Met de ramen dicht kunnen de concentraties aan CO, NO_x en ethyleen

snel oplopen. TTO-leden konden tegen een geringe vergoeding meetapparatuur op de tuin krijgen om te testen.

- De opwerking en het hergebruik van brijn is onderzocht. Dit blijkt te duur te zijn. Conclusie: er bestaat nog geen goed alternatief voor omgekeerde osmose.
- De combinatie van een gasturbine en een brandstofcel. De brandstofcel is echter nog niet rijp voor de praktijk en de gasturbine haalde niet het beloofde rendement.
- Het gebruik van sensoren in de kas.
- Ledbelichting en CO₂-dosering.
- Projecten over Het Nieuwe Telen.

ook allemaal 50% eigen bijdrage. Het is niet duidelijk of de overheid in de toekomst 'tijd' als eigen bijdrage zal accepteren.

Daar staat tegenover dat er nog kritischer met onderzoeksgeld wordt omgesprongen. Kouwenhoven: „Doordat we scherp zijn op elke euro laten we alleen dingen onderzoeken waar echt behoefte aan is. Vier jaar geleden lagen er elke maand drie tot vijf projectvoorstellen op tafel. Tegenwoordig zijn dat er niet meer zo veel, vanwege de economische situatie.”

Leren van buiten

Een andere strategie van TTO is 'leren van buiten de sector'. Zo hebben de leden vorige maand een busreisje naar de nieuwe Maasvlakte en Bakker Barendrecht gemaakt. Op de Maasvlakte is 1.000 ha land gewonnen. Dat is geïnitieerd door het havenbedrijf en uitgevoerd door twee ondernemingen. Dit is binnen de gestelde tijd en het budget uitgevoerd. „Hoe kan dat?”, vraagt Kouwenhoven. „Doordat de overheid zich daar niet mee bemoeit. Dus als je grootschalige projecten organiseert, zoals de ontwikkeling van een nieuwe glastuinbouwgebied, zorg dan dat je dat met private partijen doet. Want als in het bedrijfsleven iemand niet functioneert, dan wordt die eruit gezet. Een ambtenaar blijft gewoon zitten.”

Een ander reisje ging in april naar de Hannover Messe, de grootste beurs op het gebied van elektronica, robotica en groene energie. Allemaal onderwerpen waar de tuinbouw iets aan kan hebben. Volgend jaar wordt de Hannover Messe niet aangedaan. „We doen alles maar één keer. Daarmee laten we de kweker ruiken en proeven. Daarna moet hij zelf de contacten leggen.”

Ook zijn de leden naar de Sea Farm

geweest, een viskwekerij op Noord-Beveland. „Het was interessant om te zien hoe platvissen in een meerlagensysteem worden gekweekt”, vindt Kouwenhoven. „Normaal gesproken hebben platvissen een meter water boven zich nodig. Zo worden ze doorgaans dan ook gekweekt. Maar bij Sea Farm hebben ze ontdekt dat platvissen die meter nodig hebben om het zonlicht weg te filteren. In meerlagenteelt hebben ze aan 30 cm genoeg. Dat is out-of-the-box denken.”

'Geld is goed besteed'

„Voor mijn gevoel is het geld goed besteed”, zegt Leo van Holstein, gerberateler in De Lier en bestuurslid van TTO. Hij kijkt met tevredenheid terug op het onderzoek dat TTO in de afgelopen vier jaren heeft laten uitvoeren. Nu het Productschap Tuinbouw wegvalt, moeten allerlei taken opnieuw worden ingevuld. „TTO kan een rol spelen in de coördinatie van het onderzoek”, denkt de teler. „Er komt echter best veel bij kijken. Als bestuurslid moet je veel netwerken om dingen voor elkaar te krijgen. En in de toekomst zal iedereen meer zelf moeten bijdragen. Dus is het nog belangrijker om onderzoeksgelden zo goed mogelijk te besteden.” <

In het kort

- Tuinbouw Techniek Ontwikkeling innoveert met tuinders aan het stuur.
- Er staan geen mensen op de loonlijst; deskundigheid wordt ingehuurd.
- Mogelijk staat TTO model voor innovatie in de toekomst.
- Kennis zal vaker worden afgeschermd voor partijen die niet meebetalen.

Het bestuur van TTO in vergadering. Arjan Kouwenhoven (aan het hoofd van de tafel): „Onze organisatie heeft geen mensen op de loonlijst.”